

Libertatea de depresie

Radu Paraschivescu (n. 1960, București) este scriitor, traducător și în primul rând cititor. Unii îl consideră și ziarist – o încadrare pe care o refuză de fiecare dată. Spune despre el că apare mult prea des la televizor și la radio, motiv pentru care își îndeamnă prietenii să deschidă prudent frigiderele. E fascinat de Europa și de diamantele ei, de la Rothenburg la Sevilla, de la Bruges la Florența și de la Dinan la Sintra. Crede că Roma înseamnă apogeul frumuseții și că urma cea mai apăsată în viață o lasă imprezibilul. Dacă ar fi să predea ceva, materia respectivă s-ar numi „Teoria și practica neașteptării“. Își păstrează nealterată capacitatea de-a admira și de-a iubi. La Humanitas publică romane (*Fluturile negru*, *Cu inima smulsă din piept*, *Podul Diavolului*, *Acul de aur și ochii Glorianei*, *Astăzi este mâinele de care te-ai temut ieri* etc.), volume de povestiri (*Bazar bizar*, *Aștept să crăpi – de astăzi, în prime time*, *Omul care mută norii*, *Garoafe la bordel*), literatură confesivă (*Am fost cândva femeie de onoare*) și texte despre România ultimelor decenii (*Mai-muța carpatină*, *Două măhuri stau de vorbă*, *Orice om îi este teamă*, *În lume nu-s mai multe Români – planetei noastre asta i-ar lipsi*, *Noi suntem români – nimeni nu-i perfect*). Bestsellerul *Ghidul nesimțitului* i se vinde în peste 70.000 de exemplare. Are peste 120 de cărți traduse din autori ca Julian Barnes, Jonathan Coe, Salman Rushdie, George Saunders, Stephen Fry, David Lodge, William Golding, Kazuo Ishiguro, James Salter, Nick Hornby, Alain de Botton, C.S. Lewis, William Burroughs, John Steinbeck etc. De la unul dintre autorii traduși, Julian Barnes, a aflat că „îndrăgostirea e forma cea mai violentă a gustului“. Și tinde să-i dea dreptate.

RADU PARASCHIVESCU

Libertatea de depresie

Învăluiri și dezvăluiri de pe la noi

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Lidia Bodea
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Cristian Negoită
DTP: Dragoș Dumitrescu, Veronica Dinu

Tipărit la Monitorul Oficial R.A.

© HUMANITAS, 2024

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Paraschivescu, Radu
Libertatea de depresie: (învăluiri și dezvăluiri de pe la noi) /
Radu Paraschivescu. – București: Humanitas, 2024
ISBN 978-973-50-8460-8
821.135.1

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021.408.83.50, fax 021.408.83.51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723 684 194

Lămurire

Dacă tot există libertatea de expresie și libertatea de impresie (un titlu de rubrică din *Dilema* inventat, din câte știu, de Dan Stanciu), de ce n-ar exista și libertatea de depresie? m-am întrebat. Și așa am ajuns la acest titlu, care, venind din urmă pe turnantă, ca în întrecerile de atletism, a câștigat în fața altora cu care mă jucasem până atunci (printre ele, *Feți-frumoși cu tricolor*, *Lacrimi de țuică*, *picături de mujdei* și *Sunt român, dar mă tratez*). Firește, seria expresie-impresie-depresie ar putea fi continuată dacă s-ar simți cineva tentat să-și intituleze opul *Libertatea de represie*, *Libertatea de compresie* sau în cine știe ce alt fel.

Titlul de pe copertă nu-l divulgă sub nici o formă pe depresivul care aș fi. E o glumă, nimic altceva. Sunt o fire veselă și echipată pentru o viață solară, sub semnul bunei dispoziții, cu toate hopurile sau sughițurile mai mari sau mai mici cu care mă încercă uneori viața, ca pe atâția dintre noi. Pe de altă parte, voia bună și exuberanța nu-mi neutralizează spiritul de observație și judecata critică privind neregulile și strâmbătățile care se petrec în jurul nostru. Despre ele scriu în *Libertatea de depresie*; despre ele și despre ce putem face dacă vrem ca spațiul în care ne ducem zilele să arate un pic mai bine de la o zi la alta.

De câte ori am fost întrebat despre rostul unor asemenea colecții de texte, am dat același răspuns: mi-ar plăcea ca textele acestea să fie alternativa fără fard a cărților și albumelor

despre România în care țara surâde hollywoodian, cu o dentiție fără cusur și cu obrazul tratat astfel încât să nu se vadă pe el nici cea mai mică bubă sau pată. O fi bine, nu zic, să ne prezentăm țara ca fiind „eternă și fascinantă“; totul e să nu credem că arătăm *doar* așa. În spatele șiretlicurilor cosmetice stă, de fapt, imaginea autentică a unei țări cu bucurii și nevoi, cu virtuți și vicii, cu puncte tari și slăbiciuni. Despre țara *asta* îmi place și simt nevoia să scriu. În țara *asta* îmi place să trăiesc până în ziua mea de pe urmă, oricât ar fi de tentante opțiunile turistului amoretat de Franța, Italia și Portugalia (în ordine alfabetică, să nu se supere nimeni).

Mai mult, mi-am continuat răspunsul, mi-ar plăcea ca, peste ani, cărțile de acest tip să alcătuiască un fel de document neconvențional despre felul în care a arătat România cu două sau trei decenii în urmă. Un portret național în mișcare, la care eventualii curioși să se uite clătinând din cap sau râzând, închinându-se sau manifestându-și nedumerirea, indignându-se sau dând frâu liber duioșiei. Am avut aceeași intenție, după cum am spus și cu alte ocazii, când am publicat *Maimuța carpatină*, *Vitrina cu șarlatani*, *În lume nu-s mai multe Români (planetei noastre asta i-ar lipsi)*, *Noi suntem români (nimeni nu-i perfect)*, *Două măhuri stau de vorbă* sau *Orice om îi este teamă*. Cine mi-a pus eticheta de nepatriot sau de „rău român“ – spre a mă deosebi de „bunul român“ despre care e vorba, printre altele, în paginile care urmează – a sărit, cu sau fără voie, peste zecile de interviuri și de discuții în care am spus apăsător că n-aș pleca nici mort din țara asta, că nici nu mi-ar trece prin cap să mă stabilesc în vreo altă parte a continentului sau a lumii. Și nu doar fiindcă România asigură materie primă pentru textele de genul celor din *Libertatea de depresie*, ci și fiindcă, în felul meu, țin mult la locul în care am venit pe lume. Și nu mă văd trădându-l.

E adevărat, nu iubesc România declamativ și lăcrămos, cu mărul lui Adam mișcându-se în ritmul imnului național și cu mâna la inimă. O fac cu tandrețe și ironie, cu admirație și exasperare, cu bucurie și mâhnire. Sentimentul de care încerc – și deocamdată reușesc – să mă țin departe e indiferența.

Am împărțit textele din volum în patru secțiuni, care conțin destule texte noi, pe care acum le public pentru prima dată și care n-au mai apărut în nici o revistă și pe nici un site. Prima secțiune, „Imagini de azi și de ieri“, e o combinație de inedit și *déjà-vu* (sau poate *lu*). Textele în premieră și cele risipite pe site-uri (dar neapărate în alte cărți) coexistă și spun o parte din povestea României ultimilor patru-cinci ani. Secțiunea a doua, „Imagini de alaltă-ieri“, e o selecție care fotografiază realitatea românească din urmă cu doisprezece-treisprezece ani, pe când dețineam o rubrică la *Adevărul* și scriam câte un text pe săptămână. Sunt texte ceva mai vechi, prin urmare, dar avantajul lor pentru cititor e că îi dă măsura felului în care s-au schimbat diverse lucruri de atunci și până astăzi. Secțiunea a treia, „Viața mea prin studiouri“, e sută la sută nouă. Și, tot sută la sută, autobiografică. Îmi povestesc aici raporturile (la rapoarte n-am avut acces) cu o serie de posturi de televiziune cu care am colaborat, având grijă să arăt de ce și la inițiativa cui s-a întrerupt colaborarea. Nu e nimic revanșard sau dușmănos în paginile acestea. Le-am scris la ani buni de la sistarea raporturilor de lucru cu entitățile în chestiune, ceea ce asigură detașare și o privire calmă asupra situațiunii. La fel cum umilințele din stagiul militar al anilor 1970-1980 devin, peste ani, prilej de glume și de literatură, tot așa, sub acțiunea timpului, teletensiunile, presiunile și minciunile de atunci se lasă înfășurate într-un abur de toleranță și relaxare. În fine, secțiunea a patra, „Sport la treabă“, se ocupă de chestiuni din câmpul sportului

(nu doar al fotbalului) românesc. Și aici există texte în premieră, cum ar fi „Lupta de rasă“, în care povestesc despre felul în care, în plină vijelie a corectitudinii politice, un arbitru român a fost acuzat pe nedrept de rasism și din afara țării, și dinăuntrul ei. Pentru titlul secțiunii, am preluat urarea pe care o face prietenul Cătălin Striblea la sfârșitul fiecărei ediții de *România în direct* și al fiecărui episod din *Vorbitorincii*, și i-am adăugat un „t“. E un fel de *clin d'œil* în direcția celor care mă auzeau pe vremuri la RFI, într-o emisiune în direct care se numea, cu un decupaj eminescian adăugit, *După vorbă, după sport*.

Și, fiindcă tot a venit vorba de Cătălin și de *Vorbitorincii*, merită spus că trei dintre întâlnirile noastre cu public de la Oradea, Galați și Timișoara mi-au inspirat tot atâtea texte: „Cu pieptul bombat“, „România patrioată: Mistica bunului român“ și „Gânduri despre nostalgie“. Alte texte – nu puține – sunt rescrise și au acum o altă musculatură decât cea din ediția în care au apărut pe site-uri. Sigur, ar fi nepolitic să nu precizez care sunt site-urile în chestiune: www.adevarul.ro, www.digi24.ro, www.dilemaveche.ro, www.prosport.ro, www.newmoney.ro.

Sper că strângerea în volum a acestor texte, mai vechi sau în premieră, vi se va părea o idee bună și că le veți citi cu interes și cu plăcere.

R.P.

PARTEA ÎNTÂI
Imagini de azi și de ieri

Amazoane de cătină

Să tot fie cincisprezece ani de când am început să gust umorul tandru sau tăios al anunțurilor plasate în diverse locuri din Italia. Pe primul l-am descoperit în toaleta barului din gara lombardă Lierna. Enunțul, un amestec de rugăminte și ordin, izvora din exasperarea barmaniței față de imprecizia, pricinuită de grabă sau de abțiguire, a jetului bărbătesc: *Non vi chiedo fare al centro, / Ma almeno far' la dentro*. Un an mai târziu, șoferul mașinii în care mă aflam căuta un loc de parcare în centrul Bolognei – o îndeletnicire mai complicată decât ar putea să pară. Tot învățându-mă cu ceilalți ocupanți ai mașinii, am observat la un moment dat un loc liber. Vine vorba, liber, fiindcă era rezervat persoanelor cu dizabilități și marcat cu semnul albastru al căruciorului pe asfalt. Alături trona un enunț de natură să-i inhibe pe cei care ar fi fost tentați să ocupe abuziv locul: *Vuoi prendere il mio posto? Prenditi anche il mio handicap!* În fine, Milano a fost locul unde am văzut, cu un alt prilej, o ironie camuflată într-un îndemn-graffito pe calcanul unei clădiri: *Salva una pianta. Mangia un vegano!* Varianta nonviolentă, cu imaginea unei căpățâni de salată pe afiș, suna astfel: *Questa lattuga ha dovuto morire soltanto perché tu potessi essere vegetariano. Abbi un cuore. Mangia un sasso* (piatră). Faptul că am văzut cele trei enunțuri în Italia nu înseamnă că ele nu există și în alte locuri. Acolo le-am văzut eu, atâta tot. Și nu știu ce

reacție au declanșat ultimele două în rândul vegetarienilor sau veganilor italieni. Pot doar să bănuiesc că măcar o parte dintre replici au avut și alte ingrediente decât ironia.

Fără să știu că o simplă glumă te expune oprobriului și poate produce o undă de șoc la nivelul unui cutremur, am postat cu niscăi vreme în urmă pe Facebook (Necuratul m-a pus) o imagine cu un galantar din Mercado Central din Valencia. Galantarul era sufocat de jamboane, cârnați, salamuri și tot felul de cărnuri care promiteau ospețe falstaffiene, cu tot cu riscuri și consecințe. Fascinat de bogăția ofertei și sedus de piața în sine, o splendoare arhitectonică, am scris deasupra imaginii: „Vegetarienii din toate țările, uimiți-vă!“ Deși enunțul meu nu avea nimic din ricanările italienilor, se pare că nu am procedat bine. Din două motive. Primul: nu am explicat poanta și punctul ei de plecare, părăndu-mi-se că deslușirea ei ar fi echivalat cu o jignire la adresa celor care o citeau. Al doilea: nu mi-am dat seama că vegetarianismul și veganismul pot migra dinspre variante ale stilului de viață spre agregări tribale, de doamne și domni (mai cu seamă doamne, e statistică, nu altceva) gata de judecăți sumare și de execuții pe potrive judecăților. Am simțit brusc în urechi zgomot de arme în curs de ascuțire, de la katană la secure și de la iatagan la spadă. În câțiva ani de Facebook, postarea respectivă este a treia ca număr al comentariilor și jignirilor. Ramon Cotizo, colegul meu de la radio, a pufnit în râs când un coleg i-a spus „Jambon Chorizo“ și a ripostat cu o ironie cel puțin la același nivel, dacă nu un pic peste. Aici, în schimb, sub imaginea cu șunci și hălci, au curs protestele, criticile și etichetările dizolvante. Nici măcar faptul că am buni prieteni vegetarienii sau vegani nu m-a salvat. Am fost făcut agent al discriminării, bestie cu chip de om, ignorant și arogant, ins fără inimă, fiară castrată afectiv și – nu se poate ști de ce – misogin. Mi s-au trimis filmulețe din

abatoare. Am fost întrebat dacă știu ce simte o mamă când e despărțită de puiul ei. Câteva căprioare bipede m-au discutat dacă simt aceeași plăcere sangvinară când vânez (deși nu vânez, iar cei care mă cunosc știu că nu-mi place vânătoarea).

Am crezut atunci că inclemența amazoanelor de cătină e intensă, dar se ostioiește. Aș! Cu puțin timp în urmă, una dintre ambasadoarele ei, viforoasă din fire și însoțită de un alai de hashtaguri, m-a luat la rost și mi-a imputat ipocrizia și dubla măsură. Prilejul – sau ceea ce a considerat dumneaei prilej – a fost un episod din podcastul *Vorbitorincii*, în care am vorbit, printre altele, despre post și despre mâncărurile de post. Degrabă vărsătoare de sânge virtual, jupânița m-a întrebat dacă nu-mi crapă obrazul de rușine fiindcă îi detest pe vegani, dar țin post. A fost genul de situație în care judecata operează la umbra lui *qui s'excuse s'accuse*. I-am răspuns totuși amazoanei că în podcast spuseseam cât se poate de clar că NU țin post, că alții o pot face bine mersi și că fiecare decide așa cum crede de cuviință. E principiul care cred că ar trebui să guverneze și binomul vegetarian–omnivor. E dreptul fiecăruia să mănânce toată viața păducel și ștevie, e dreptul fiecăruia să se îndoape zilnic cu fazan sau purceluș de lapte, după cum e dreptul fiecăruia să combine cele două direcții în ceva despre care unii politicieni credeau cândva că ar fi a treia cale. Cu sau fără Facebook – dar mai ales cu –, riscăm că ne estompăm contururile și să funcționăm prioritar în structura și ierarhia unui trib. Și asta încă n-ar fi grav. Partea cu adevărat delicată e că suitul permanent pe baricadă, cu urechile astupate, spre a ne păzi de argumentele celui-lalt, și cu pumnalul între dinți, provoacă două pierderi mari: de discernământ și de simțul umorului.

Certitudini puricoide

Naționalul din București sărbătorește Ziua Mondială a Teatrului printr-o conferință a lui Dan Puric, organizată sub ochii directorului interimar Mircea Rusu. Ulterior, *Omul liber* cu *Suflet românesc* și care știe *Cine suntem* (Cum, cine? *Acești români fantastici*) ține o conferință la o biserică din Titan, „cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel“. În preafericirea dumisale, patriarhul nu are timp să afle că, în incinta bisericii, organizatorii evenimentului amenajează un stand unde se vând cărțile conferențiarului. Asta nu-l împiedică pe *Omul liber*, care își păstrează neatârhnarea din vremurile când semna informări pentru Securitate, aidoma oricărui creștin preocupat de binele semenilor, să se considere „pedepsit public și fugărit“. Aici Dan Puric are dreptate: fuga de la TNB la RTV, fuga de la RTV la o biserică din Titan, fuga de la biserică din Titan la Realitatea TV, fuga de la Realitatea TV la Antena 3 și tot așa. Vorba poetului: „O fugă-i viața, / Deci te fugă“. De la Tom Courtenay în *Singurătatea alergătorului de cursă lungă*, nimeni n-a mai gonit atât, cu priviri aruncate din când în când în urmă, ca nu cumva să se ivească pericolul urmăritorului care câștigă teren. Tot aici, la *persecutio in integrum*, trebuie încadrată și pedepsirea publică a lui Dan Puric, care abia are timp să se deplaseze de la un stâlp al infamiei la altul, gata să suporte martiriul

emisiunilor TV cu risipă de tămâie. Din punctul ăsta de vedere, da, mai că ți se face milă de Puric, silit să stea de vorbă cu Anca Alexandrescu sau cu Mihai Gâdea. Se știe însă că, în lipsă de călău sau de gealat care să acompanieze prestația cu damf legionaroid a persecutatului, e bun și un Gâde.

Tocănița oratorică pe care o pregătește Dan Puric pentru auditoriu are aceleași ingrediente de ani de zile: excepționalismul românesc care nu cade bine la lingurica europeană, geniul autohton gata să surclaseze planeta, naționalismul asortat cu citate nu întotdeauna exacte, patosul revanșard împotriva celor care vor, mișelește, ceva de la noi. Pentru simplificare, România este Isus Cristos, pe când Uniunea Europeană joacă rolul lui Pilat din Pont. Să-l consideri pe Pilat din Pont comisar european, așa cum afirmă Puric în biserica din Titan, trădează mecanisme de gândire profund avariate, care-l fac pe rostitor să sară pârleazul logicii și să aterizeze direct pe miriște. La asta te duce uneori fugărirea de care aminteam la început. Ajungi să nu mai știi unde ești și unde trebuie să ajungi. (Vorba lui Yogi Berra: „Dacă nu știi unde mergi, o să ajungi în altă parte“.) Fiindcă, după Teatrul Național și o biserică, următoarele spații pentru conferință pot fi la fel de bine ștrandul, frizeria, stația de metrou sau sala pașilor pierduți. La Circul de Stat, nu, acolo concurența zoologică ar fi prea mare pentru autorul a ceea ce el însuși numește „stand-up patriotic“. Oricum, să afurisești toată ziua, bună ziua Uniunea Europeană după ce ani la rând te-ai rugat de ea să-ți facă loc sub acoperiș e de un absurd definitiv. Spre a nu mai spune că, fără apartenența la UE și la NATO (altă suferință care-l ofilește pe aprodul Puric), e lesne de dedus ce ar fi riscat România lui 2022 în fața Rusiei din același an.

Încă nu se știe dacă, patriot cum se arată, Dan Puric va candida sau nu la președinția țării. Dacă o va face, va avea un vot asigurat: al generalului Dunlop, al rockerului cu

Cuprins

Lămurire–5

PARTEA ÎNTÂI

Imagini de azi și de ieri

Amazoane de cătină–11 Certitudini puricoide–14 Căsuța noastră (de pariuri), cuibușor de porcării–17 Cleru-i cler–21 Munca de convingere și de amenințare–24 Omenia cafește România–27 Viitor cu AUR țara noastră n-are–30 Unde-s doi, puterea scade–33 Radio Itsy Ambitsy–40 România cu epoleți–44 Lumea lui „Super“–47 Funambulesc; Funar burlesc–51 Nu ne tulburați codașii–55 Tăcere asurzitoare–60 Tricolorul negru–63 Țara victimelor–66 România patrioată. Mistica bunului român–69 Bucuroși de București?–77 *Cherchez la farce*–83 Depinde din ce unchi privești–88 Metafore, cuvinte și minciuni–92 „Ce mai faci?“ „Bine, mulțumesc. Rup tăcerea și scriu istorie.“–96 Genul programului: comedramă–102 Confuzii vesele și triste–106 Vin’ la Shelby cu grăbire–111 Vai, dar ce bine semănați!–115 Rever–119 Delir cu barbă–123 Gravitația: o situație gravă–128 Gânduri despre nostalgie–132 O palmă pe obrazul educației–144 Cu pieptul bombat–152

PARTEA A DOUA

Imagini de alaltăieri

Atenție, nu se închid ușile–159 Cochetând cu providența–162 Greu de omis–164 *Love story* între nucă și perete–167 Țara închisoarelui-răsare–170 Râs cu lacrimi de plâns–173 Măsurând aiurea fericirea–176 Deranjăm. Nu ne deranjați–179 Și chiar

știm tot?–182 Arca lui Diaconoe–185 Chirița din Lipskani–188
Ce n-aș mai vrea să văd–191 Ei. Ția. Ți știm noi–194 Țngeri
ocupați–197 Proiectul Surdina–200

PARTEA A TREIA

Viața mea prin studiouri

Viața mea la TVR (I)–205 Viața mea la TVR (II)–211 Viața mea
la TVR (III)–215 Viața mea la TVR (IV)–220 „Ca să ce?” Cum
arată Realitatea–221 Candelabrul fără brațe–227 Macazul și
necazul–233

PARTEA A PATRA

Sport la treabă

Nevoia de logică–247 Țmpreună pe tobogan–250 Fascinația
ororii–253 Ilustrate cu flori de tîmp–256 Unanimitate și medio-
citate–260 Deșliu, etica și falsul Hamlet–263 Fără patroni. Țn
locul lor, orgoliul–267 Statui de fum–271 Singur și veșnic la
putere–284 Sceptic și ignorant–289 Ușurare–292 Vom retro-
grada și vom fi liberi–296 Vinovatul maghiar–300 Ieșitul în
stradă–303 Lupta de rasă–307 Arta de-a sărbători eșecul–314
Rămâi sănătoasă, echipă–317